

---

vrijgemaakt verwierpen het eerste vanwege het ‘subjectivisme’ en ‘mysticisme’.<sup>27</sup> De afwijzing van de Oxford-beweging door de generale synode in 1939 was een andere uiting van de vrees hiervoor. Het werd als een algemeen bezwaar ervaren, dat deze beweging zich te veel richtte op het persoonlijk luisteren naar Gods stem en de toepassing van Jezus’ morele maatstaven op het persoonlijk leven.<sup>28</sup> Hoewel Kuiper al had gewaarschuwd voor wereldmijding, kenmerkte de sfeer van het isolement in sterke mate het gereformeerde leven in de jaren dertig, wat vooral nadelig was voor het evangelisatiewerk.<sup>29</sup>

#### *Eerdere uitingen van Slomps zorg over de kerk*

Het was in 1945 bepaald niet de eerste keer dat Slomp zijn zorgen over de kerkelijke situatie verwoordde.<sup>30</sup> Kort voordat het probleem van de Arbeidsdienst in december 1941 voor de tweede maal op de agenda van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland stond, benaderde hij een synodelid ‘met een slechte Nederlandse vertaling van de arbeidsdienst-papieren’. Daarin toonde hij aan dat degenen, die zich zouden melden binnen dit nationaal-socialistische opvoedingsinstituut geheel in nazistische geest zouden worden te werk gesteld en opgevoed.<sup>31</sup>

Hoewel het gewenste resultaat uitbleef, stuurde hij de synode kort voor de hervatting van zijn zitting op 22 juni 1943 ‘een kort schrijven’.<sup>32</sup> Deze keer ging het, zoals uit een verwijzing in een latere brief daarnaar kon worden opgemaakt, over de kwestie-Schilder. Deze zaak hield hem bezig, omdat hij het theologisch gezien in zijn hart met hem eens was. Met zijn vrees voor piëtisme sloot hij bijvoorbeeld aan bij Schilders bezwaren tegen zelfonderzoek. De leeruitspraken uit 1942 hadden al voor de nodige onrust binnen de kerk gezorgd. De naar aanleiding daarvan uitgebrachte *Toelichting* had de spanningen enkel nog maar versterkt. Herstel van de rust leek helemaal ver weg, toen de synode van Utrecht zich vervolgens in strijd met de Kerkorde continueerde. Hierdoor zou ze namelijk zelf de bezwaarschriften in behandeling moeten nemen, die tegen haar besluiten waren ingediend.

Op 26 juni 1944 schreef Slomp de generale synode vanaf zijn nieuwe onderduikadres aan de vooravond van de zitting over Schilder opnieuw een brief.<sup>33</sup> De tekst daarvan kan niet los worden gezien van de kort daarvoor in april 1944 verschenen brochure *Mogen wij zoo verder*

---

<sup>27</sup> Th.J.S. van Staaldune, *Om de lijn der Afscheiding. Prof.dr. G.M. den Hartogh en de Vrijmaking van 1944* (Heerenveen 2004) 54-63.

<sup>28</sup> H.J.Ph.G. Kaajan, ‘Voor en tegen ‘Nieuw-Nederland’. Protestantse reacties op de Pinkstermanifestatie van de Oxford-beweging in Utrecht en haar nasleep (1937-1939)’ in: *Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis* na 1800, nr. 35 (november 1991) 72-96, 90-96.

<sup>29</sup> Te Winkel, *Het wordt nooit meer als vroeger*, 48-49.

<sup>30</sup> Zie ook: Dick Kaajan, ‘Frits de Zwerwer en de spanning tussen kerk en verzet’ in: Harinck, *Tussen lijdelijkheid en verzet*, 87-107, 92-93, 95-97.

<sup>31</sup> Interview door Joop van Tijn in: *Vrij Nederland*, 6 mei 1967. Vermoedelijk betrof het hier een eigen vertaling.

<sup>32</sup> Dit is bekend uit de aanhef van een andere brief van Slomp van 26 juni 1944, waarvan dr. J. Slomp een kopie heeft. Beide brieven werden niet in het synodearchief teruggevonden. Het Utrechts Archief (HUA), Synodale archieven van de Gereformeerde Kerken in Nederland, 1836-1980, inv.nrs. 630 en 631. Reden hiervoor zal zijn geweest dat deze niet langs de kerkelijk juiste weg waren ingediend

<sup>33</sup> Het eerste deel van deze brief is gedeeltelijk te vinden in: Joh. De Haas, *Gedenkt uw voorgangers*, dl. v, (Haarlem 1989) 185-186, 186, terwijl het tweede deel in zijn geheel is gepubliceerd in het artikel van J. Slomp,